

שוק ניירות הערך בשנת 2000

מבוא

הפעילות בשוק ההון בשנת 2000 הושפעה ממספר התפתחויות מרכזיות שגרמו לתנודתיות חריפה בשערי המניות במהלך השנה. לירידות השערים החדות בנאסד"ק שנרשמו ברוב חודשי השנה ולא היציבות המדינית ברבעון האחרון היתה השפעה שלילית על הפעילות בשוק. מאידך, קצב הצמיחה המהיר של המשק, שבא לידי ביטוי בתוצאות הכספיות של החברות, תרם לעליית שערי המניות, בשלושת הרבעים הראשונים.

שוק המניות התאפיין במגמות בלתי אחידות של שינויים בשערים בחודשי השנה השונים ובעליה ניכרת במחזורי המסחר במחצית הראשונה של השנה. גיוס ההון, שבוצע בעיקר במחצית הראשונה של השנה, גדל בשעור ניכר בהשוואה לשנת 1999 ותהליך ההפרטה נמשך, אם כי בקצב מתון. השנה הוסדר הרישום הכפול בחוק ושלוש חברות שנסחרו עד כה רק בארה"ב החלו להסחר גם בת"א – "מג'יק", "ריבוע כחול ישראל" ו"מטאלינק".

עליה חדה במיוחד נרשמה במחזורי המסחר בשוק הנגזרים, בזכות מערכת "רצף נגזרים", שהושקה בהצלחה רבה באוקטובר 1999.

בשוק איגרות החוב נרשמו עליות שערים לצד עליה קלה במחזורי המסחר. היקף גיוס ההון הממשלתי ברוטו ירד אך במעט לעומת אשתקד, אך עודף הפדיונות נטו השנה היה הגדול ביותר בשנים האחרונות.

שווי שוק המניות וההמירים הגיע בסוף שנת 2000 לכ-270 מיליארד ש"ח, ושווי שוק איגרות החוב הסתכם בכ-167 מיליארד ש"ח.

שוק המניות

בחודשיים הראשונים של השנה עלו שערי המניות בכ-25%, בהמשך למגמה שהסתמנה מספטמבר 1999, אולם, ירידות השערים החדות בנאסד"ק במרץ קטעו מגמה זו ושערי המניות ירדו עד אמצע אפריל בכ-23%. מאז ועד סוף חודש אוגוסט, במקביל להתאוששות בנאסד"ק, עלה מדד המניות בכ-22%, אך בספטמבר, עם חידוש המפולת בנאסד"ק והמהומות בשטחים, התחדשו ירידות השערים ומדד המניות הכללי ירד עד סוף השנה בכ-13%.

בסיכום שנתי הגיעו מדדי המניות בבורסה לרמה דומה לזו שנרשמה בסוף שנת 1999 וזאת כאשר במרבית הבורסות בעולם נרשמו השנה ירידות שערים של עשרות אחוזים.

בין ההתפתחויות שהשפיעו לחיוב על הפעילות בשוק המניות ראוי למנות את התגברות קצב הצמיחה, שבאה לידי ביטוי גם בשיפור ברווחיות חברות התעשייה הבורסאיות ואת הירידה בקצב האינפלציה לאפס, דבר שסייע להפחתת הריבית הנומינלית ע"י בנק ישראל, בשעור מצטבר של 3.0%.

לעומת זאת, יש לציין כי בנוסף להשפעה שהיתה להתפתחויות בנאסד"ק על הבורסה בתל-אביב תרמו לירידות השערים בחודשים הראשונים של השנה המלצות ועדת בן בסט להטיל מס רווחי הון על ניירות ערך הנסחרים בבורסה. ירידות השערים החדות שנרשמו בבורסה בתל-אביב בשליש האחרון של השנה הושפעו מהמשבר הקואליציוני, כשלון פסגת קמפ-דויד וההתדרדרות במצב הביטחוני, שבעקבותיהם הוקדמו הבחירות. כמו כן, בלט השנה הגידול בהשקעות של משקיעים ישראלים בבורסות בחו"ל, שככל הנראה בא גם על חשבון השקעותיהם בבורסה בתל-אביב.

ברבעון הראשון של השנה הגיע מחזור המסחר היומי הממוצע, בבורסה ומחוצה לה, לכ-680 מיליון ש"ח לעומת הממוצע השנתי שהסתכם בכ-468 מיליון ש"ח והמחזור הממוצע בשנת 1999 שהגיע לכ-355 מיליון ש"ח. ביום המסחר האחרון של חודש יוני 2000 נרשם מחזור שיא של יותר ממיליארד ש"ח. ואילו ברבעון האחרון הוא ירד לרמתו הממוצעת ב-1999.

פעילותם של המשקיעים הזרים הפיננסיים בבורסה בתל-אביב התנהלה בדומה להתנהגותם בשווקים מתעוררים בעולם. בתחילת השנה, במקביל לעליות השערים, קנו המשקיעים הזרים מניות בשווי של כ-240 מיליון דולר. במשך השנה החלה מגמה של מכירת ניירות ערך ע"י הזרים ובסיכום שנתי נרשם מימוש של כ-400 מיליון דולר.

כל הנתונים בסקירה זו הם נומינליים.

במהלך השנה, עם הירידה בפעילות בשוק המניות, חלה עליה בחלקו של מחזור המסחר במניות ת"א-100 מסך המחזור ולקראת סוף השנה הגיע לכ-82% לעומת כ-65% ברבעון הראשון של השנה. יש להניח כי הפעילות הערה במסחר באופציות על מדד ת"א-25 תרמה לגידול במחזורי המסחר במניות אלה. תופעה זו של עליה בריכוזיות המסחר, נצפתה גם בעבר, בתקופות שפל.

משקל העסקאות מחוץ לבורסה הצטמצם בשנת 2000, בזכות המסחר הממוחשב ברצף וירד לכ-9% מסך המחזור לעומת כ-15% בשנתיים הקודמות.

באפריל 2000 הושק מדד מניות הטכנולוגיה, תל-טק, הכולל כ-50 חברות מתחומי המחשבים והאלקטרוניקה וקרנות הון סיכון, ומהווה כ-7% משווי שוק המניות. מדד תל-טק הושפע מהתנודות בנאסד"ק, שכן מספר מניות גדולות הכלולות בתל-טק רשומות למסחר גם בנאסד"ק. מדד תל-טק ירד השנה ב-33% כאשר במדד הנאסד"ק נרשמה ירידה של כ-39%.

עליות שערים בולטות במיוחד היו השנה במדד חברות ושותפויות הנפט שעלה בכ-56% בעקבות גילוי מאגרי גז ימיים מול חופי דרום הארץ. מנגד, ירדו מניות ענף הנדל"ן ב-15% ומניות חברות המסחר והשרותים ירדו ב-11%.

גיוס הון

ההתעוררות בשוק הראשוני, שהחלה בשליש האחרון של שנת 1999, נמשכה במחצית הראשונה של שנת 2000. בחודשים הראשונים של השנה הוגשו לבורסה טיוטות תשקיף רבות של חברות חדשות וותיקות ובהנפקות שבוצעו בחודשים אלה נרשמו חתימות יתר גדולות. עם הירידה בפעילות ובמקביל לירידות השערים החדות בנאסד"ק נבלמה תנופת ההנפקות וחלק מהחברות החדשות שתכננו לבצע הנפקה ראשונה לציבור לא מימשו את תוכניותיהן.

בסיכום שנתי גויס בהנפקות לציבור בתל-אביב כ-5.7 מיליארד ש"ח לעומת כ-1.6 מיליארד ש"ח בלבד אשתקד. סך גיוס ההון השנה (מהציבור ומהקצאות פרטיות) הסתכם בכ-13.2 מיליארד ש"ח.

בחודש יוני בוצעה ההנפקה הגדולה ביותר בתולדות הבורסה, כאשר המדינה מכרה את יתרת מניותיה ב"בנק הפועלים" (17% מההון) לציבור ולעובדים, בתמורה לכ-2.4 מיליארד ש"ח.

41 חברות חדשות נרשמו למסחר השנה, עליה חדה לעומת 14 החברות החדשות שנרשמו אשתקד. 34 מהחברות החדשות גייסו באמצעות הנפקות לציבור כ-1.6 מיליארד ש"ח, בהשוואה ל-0.7 מיליארד ש"ח שגויסו ע"י חברות חדשות בשנת 1999. 7 חברות נוספות נרשמו למסחר ללא גיוס הון מהציבור, מהן 3 חברות במסגרת הליך פיצול, 3 חברות במסגרת הרישום הכפול וחברה אחת שנרשמה ללא גיוס הון ("גירון").

17 הנפקות בוצעו ע"י חברות הנכללות במדד תל-טק, 14 מהן חברות חדשות.

ההנפקות הגדולות של השנה בוצעו ע"י החברה החדשה "תמיר הון" (שגייסה 210 מיליון ש"ח), והחברות הותיקות "גרין", "אוסף" ו"אורלייט", שגייסו למעלה מ-100 מיליון ש"ח כ"א.

השנה הונפקו לציבור מניות "בנק איגוד", בשווי של כ-170 מיליון ש"ח, ששבו להסחר לאחר שלא התקיים בהן מסחר מאז "משבר מניות הבנקים" באוקטובר 1983.

מציאת גז טבעי והגאות במניות ענף חיפושי נפט, איפשרה ל-10 שותפויות נפט לגייס כ-294 מיליון ש"ח באמצעות 21 הנפקות זכויות.

כל ההנפקות לציבור במחצית הראשונה של השנה בוצעו במכרז עם מחיר מירבי. בהתאם לכללים חדשים, שהופעלו בחודש יולי למשך שנה, מחוייבות החברות להציע ניירות ערך לציבור במכרז ללא מחיר מירבי.

בנוסף לגיוס ההון בבורסה בת"א, גייסה "אלקטרוניקס", בבורסה של פרנקפורט, סכום של כ-122 מיליון ש"ח.

מלבד גיוס הון מהציבור, בוצעו השנה 108 הקצאות פרטיות, בהיקף שיא של כ-7.5 מיליארד ש"ח. ההקצאות הפרטיות הגדולות בוצעו ע"י "אי.די.בי. פיתוח", שהקצתה מניות בתמורה של כ-2.2 מיליארד ש"ח, לבעלי מניות המיעוט של "כלל ישראל", במסגרת הסכם המיזוג בין החברות וכן ע"י "טבע", שגייסה כ-2.2 מיליארד ש"ח ממשקיעים מוסדיים בארה"ב באמצעות אג"ח להמרה.

כמו כן, בוצעה הקצאה של מניות "אלביט מערכות" (כ-742 מיליון ש"ח) לבעלי המניות של "אל-אופ תעשיות" במסגרת הסכם מיזוג בין החברות, והקצאה של "טבע" (כ-310 מיליון ש"ח) בתמורה לרכישת מניות של חברת תרופות קנדית.

במהלך שנת 2000 גוייס סכום של כ-729 מיליון ש"ח באמצעות מימוש כתבי אופציה לעומת 1,150 מיליון ש"ח אשתקד. מבין 28 סדרות של כתבי אופציה סחירים שהגיעו למימוש סופי, 5 סדרות פקעו ללא מימוש, 16 סדרות מומשו במלואן ו-7 סדרות באופן חלקי.

הפרטה

ההפרטה התנהלה השנה בקצב מתון והממשלה גייסה סכום של כ-2.9 מיליארד ש"ח (מרביתו ממכירת מניותיה בבנק הפועלים) לעומת כ-2.2 מיליארד ש"ח בשנת 1999. החזקות הממשלה במניות המשיכו לרדת והגיעו בסוף השנה לכ-6% בלבד מסך השוק, לעומת כ-8% בסוף 1999.

מימוש אופציות רכישה למניות "לאומי", "בזק" ומכירת יתרת מניות "כיל" הניבו לממשלה כ-330 מיליון ש"ח נוספים.

כמו כן, מכרה הממשלה לחברת "אמפא", בעסקה מחוץ לבורסה, חברה בת של "הבנק לפיתוח התעשייה", בתמורה לכ-210 מיליון ש"ח.

הצעות רכש

בשנת 2000 בוצעו 22 הצעות רכש, לעומת 50 הצעות אשתקד, ובעקבותיהן נמחקו מהרישום למסחר 14 חברות. בין החברות הגדולות שנמחקו מהבורסה: קונצרן "כלל ישראל", שמוזג עם חברת האם "אי.די.בי. פיתוח" וכן "ים המלח" ו"ברום", שמניות הציבור בהן נרכשו ע"י קונצרן "כימיקלים לישראל".

שוק הנגזרים

☐ אופציות וחוזים עתידיים על מדד ת"א-25

מחזורי המסחר באופציות על מדד ת"א-25 זינקו מייד עם ההשקה המוצלחת של מערכת "רצף נגזרים" באוקטובר אשתקד. בשנת 2000 נסחרו בממוצע יומי כ-109 אלף אופציות, לעומת כ-45 אלף יחידות בממוצע יומי שנת 1999. בחודש נובמבר נרשם שיא חודשי של 147 אלף אופציות בממוצע ליום, כאשר ב-22 בחודש נסחרו כ-261 אלף אופציות.

לעילות במחזורים תרמו תנודות השערים במדד ת"א-25, המעבר לפקיעה מידי חודש (במקום אחת לחודשיים) וכן הארכת שעות המסחר, שהחלה לקראת סוף שנת 1999.

☐ אופציות דולריות

הפעילות באופציות הדולריות גדלה אף היא, ומחזור המסחר היומי הממוצע הסתכם בכ-12,795 אופציות - פי 1.4 מהמחזור בשנת 1999. בחודש אוקטובר נרשם שיא של 21 אלף אופציות בממוצע ליום, וב-14 באפריל נרשם שיא יומי של כ-50 אלף אופציות.

לגידול בהיקף הפעילות באופציות הדולריות תרמה בעיקר התנודתיות בשער היציג של הדולר, שירד באמצע מרץ לשפל של 3.97 ש"ח, עלה במאי לשיא של 4.20 ש"ח והתייצב לקראת סוף השנה על 4.04 ש"ח

שוק איגרות החוב

בשוק איגרות החוב נרשמו עליות שערים של כ-4.5%, שלוו בגידול של כ-17% במחזורי המסחר.

איגרות החוב הממשלתיות שאינן צמודות המשיכו לבלוט בתשואות גבוהות במיוחד לעומת יתר סוגי איגרות החוב, בדומה לשנים קודמות, והן עלו השנה בכ-12%, במקביל להאטה בקצב האינפלציה. מדד איגרות החוב הצמודות למט"ח עלה בכ-3%, תוך תנודתיות רבה, במקביל לתנודתיות בשער הדולר.

מדד איגרות החוב הצמודות למדד (ממשלתיות ואחרות) עלה בכ-2%, כאשר בסוף השנה היו התשואות ברוטו לפדיון באג"ח הממשלתיות הצמודות למדד כ-6%. השנה עלו איגרות החוב הממשלתיות צמודות למדד לטווח קצר ובינוני עד 6% ואילו האיגרות לטווח ארוך ירדו בשיעור של עד 2%.

מחזור המסחר היומי הממוצע באיגרות חוב, הסתכם השנה בכ-303 מיליון ש"ח, לעומת כ-262 מיליון ש"ח בשנת 1999. כ-24% מהיקף המסחר התבצע מחוץ לבורסה, בדומה לשנה קודמת.

במחצית השניה של השנה חלה ירידה תלולה בפעילותן של קרנות הנאמנות השקליות ולפיכך נבלם הגידול במחזורי המסחר בסך כל איגרות החוב, שנרשם בחודשים הראשונים של השנה. בהתאם לכך, חלקן של איגרות החוב הלא צמודות מתוך סך מחזור המסחר באיגרות החוב הממשלתיות ירד במחצית השניה של שנת 2000 והוא הסתכם בכ-47% לעומת כ-62% במחצית הראשונה.

□ גיוס הון

השנה נרשם עודף הפדיונות הגבוה ביותר מאז שנת 1997, בה החלה המגמה של עודף פדיונות על הנפקות באיגרות חוב ממשלתיות (גיוס הון שלילי על ידי המדינה). גיוס ההון הממשלתי באמצעות איגרות חוב סחירות, ירד והסתכם בכ-20.8 מיליארד ש"ח ברוטו, לעומת כ-26.5 מיליארד ש"ח בשנת 1999. פדיונות איגרות החוב הממשלתיות הסחירות גדלו והסתכמו בכ-29.3 מיליארד ש"ח, כך שעודף הפדיונות בשנה הנסקרת הסתכם בכ-8.5 מיליארד ש"ח לעומת כ-2 מיליארד אשתקד.

בחינת הרכב גיוס ההון הממשלתי מצביעה על התחזקות המגמה שהחלה בשנים האחרונות של גידול בגיוס הון באמצעות איגרות חוב לא צמודות במקום איגרות חוב צמודות. כ-88% מגיוס ההון בוצע באמצעות אג"ח שאינן צמודות (לעומת 55% אשתקד), כ-11% באמצעות אג"ח צמודות למדד (25% אשתקד), וכ-1% בלבד באמצעות אג"ח צמודות למט"ח (20% אשתקד).

גיוס ההון בהנפקות הסקטור העסקי הסתכם בכ-0.3 מיליארד ש"ח בלבד, לעומת כ-1.5 מיליארד ש"ח בשנה קודמת. סך הכל בוצעו 4 הנפקות של אג"ח צמודות למדד, בהן "אי.די.בי פיתוח" שגייסה כ-100 מיליון ש"ח, "דלק בינלאומי" שגייסה כ-76 מיליון ש"ח ו"בולוס תיירות", חברה חדשה, אשר גייסה כ-25 מיליון ש"ח, והנפקה אחת של אג"ח צמודת למט"ח ע"י "ח.ל.ל" חברה חדשה, אשר צפויה לגייס בסוף השנה כ-100 מיליון ש"ח.

מלווה קצר מועד

שערי המלווה קצר מועד עלו השנה בכ-10%, והתשואה השנתית לפדיון בסוף השנה היתה 7.5% לעומת כ-10% אשתקד. מחזור המסחר היומי הממוצע במק"מ, בבורסה ומחוצה לה, הסתכם בכ-194 מיליון ש"ח, לעומת כ-163 מיליון ש"ח בשנה קודמת. בדומה לאשתקד כ-12% ממחזור המסחר התנהל השנה מחוץ לבורסה. יתרות המק"מ שבידי הציבור הסתכמו בסוף השנה בכ-31 מיליארד ש"ח, לעומת כ-26 מיליארד ש"ח בסוף שנת 1999.